

Жер ресурстарын басқару

7 дәріс

Жер ресурсын басқарудағы нормативтік-құқықтық құжаттар мен жерді ұтымды пайдалану бойынша бағдарламалар

География ғылымдарының кандидаты, профессор А.А. Токбергенова

Жер ресурсын басқарудағы нормативтік-құқықтық құжаттар мен жерді ұтымды пайдалану бойынша бағдарламалар

Тақырыптың мақсаты:

Жер ресурстарын басқарудағы нормативтік-құқықтық құжаттар мен жерді ұтымды пайдалану бойынша бағдарламаларды зерделеп, олардың теориялық-әдістемелік негіздерін, құқықтық механизмдерін, ұйымдастырушылық-экономикалық шарттарын анықтау және еліміздің жер қорын тиімді, экологиялық және әлеуметтік жауапты пайдалану жүйесін дамыту үшін ұсыныстар әзірлеу.

Дәрісте қарастырылатын сұрақтар:

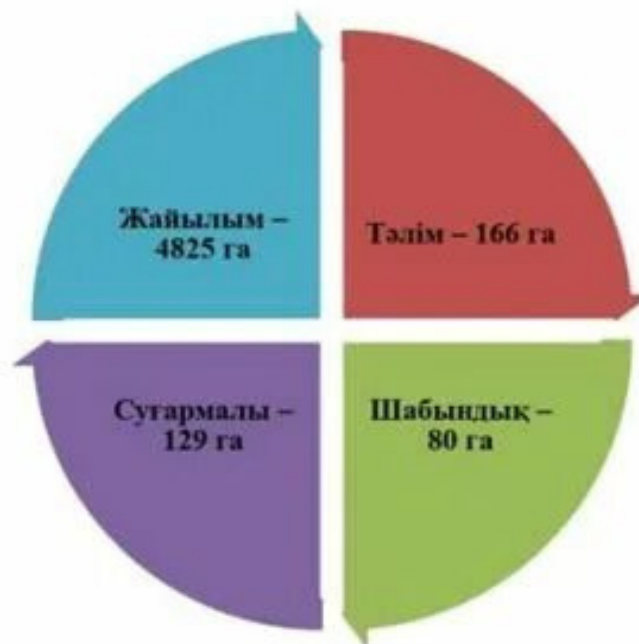
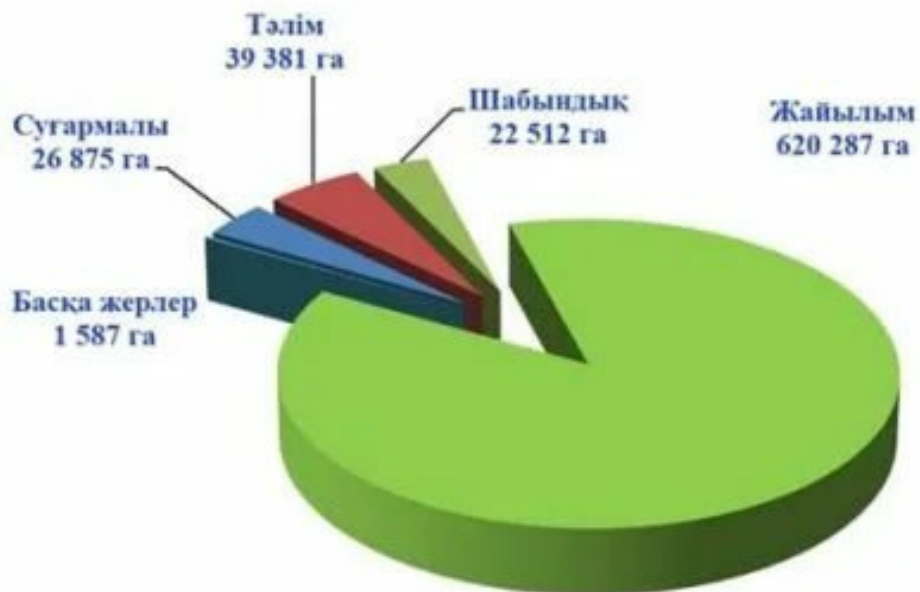
- Жер ресурстарын басқаруда нормативтік-құқықтық құжаттардың маңызы неде?
- Қазақстан Республикасындағы жер қатынастарын реттейтін негізгі заңдар мен ережелер қандай?
- Жерді ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған мемлекеттік бағдарламалардың мақсаттары қандай?

Жер ресурстары

Аудан аумағы 1 млн 259 мың 293 га
Ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлер 726 107 га,
оның ішінде тыңайма жерлер 15 465 га

5200 га қайта айналымға енгізілді.

Негізгі нормативті-құқықтық база

Қазақстанда жер ресурстарын басқарудың құқықтық негізін бірнеше деңгейдегі құжаттар құрайды:

- Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 ж.) — жер және оның қойнауы мемлекет меншігінде екенін және жеке меншікте де бола алатынын бекітеді.
- Жер кодексі (2003 ж., өзгерістер енгізілген) — жер қатынастарының құқықтық, экономикалық және ұйымдастырушылық негіздерін реттейді.
- Экологиялық және ауыл шаруашылығы салаларына қатысты заңдар: Экологиялық кодекс (2021 ж.) – жердің деградациясын болдырмау, ластануға жол бермеу шараларын реттейді.
- Мемлекеттік жер кадастры, жерді пайдалану және қорғау туралы нақты нормативтік-техникалық актілер.

Қазақстан Республикасының Жер қоры (санаттар бойынша)

Қазақстан Республикасының Жер қоры (санаттар бойынша)

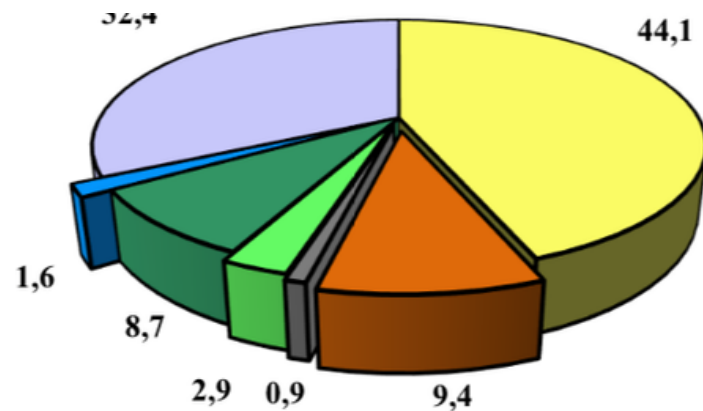
1

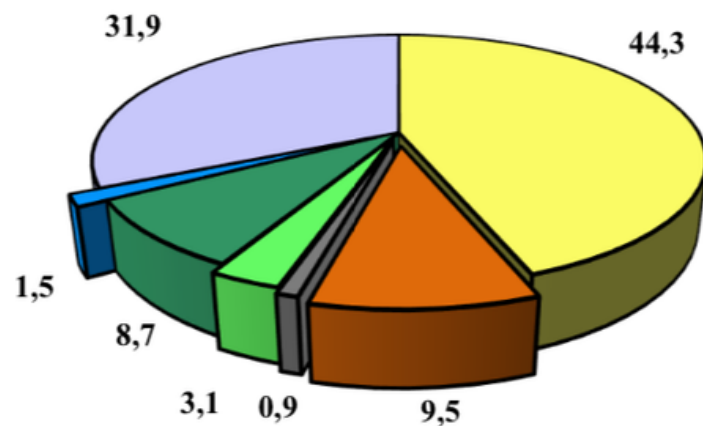
және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлер	0,9
Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері	2,9
Орман қорының жерлері	8,7
Су қорының жерлері	1,6
Босалқы жерлер	32,4

Жер санаттары	Жарықтандыру
---------------	--------------

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер	44,3
Елді мекендердің жерлері	9,5
Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлер	0,9
Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері	3,1
Орман қорының жерлері	8,7

2023 жылғы 1 қараша бойынша

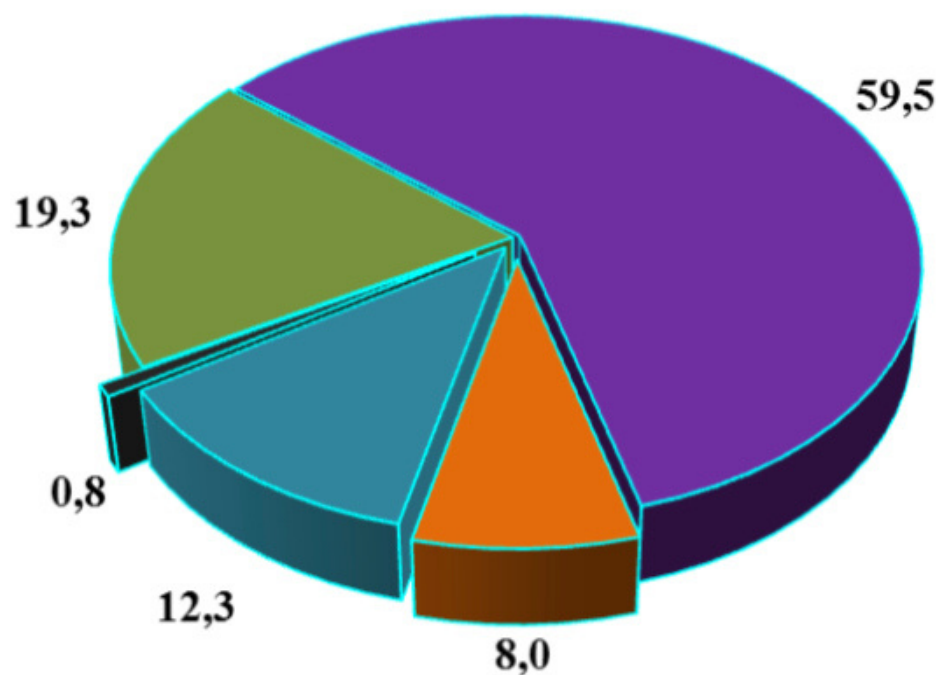
Жерді ұтымды пайдалану принциптері

«Ұтымды пайдалану» — жерді қазіргі және болашақ ұрпақ үшін экономикалық, экологиялық және әлеуметтік мәнін ескере отырып басқару.

Принциптер:

- Ғылыми негізде жоспарлау және жерді саналы пайдалану.
- Топырақ құнарлылығын сақтау және арттыру.
- Су және жел эрозиясын болдырмау, топырақ деградациясын тежеу.
- Ластанудан қорғау және шешімдерді кешенді қабылдау.
- Жер ресурстарын цифрландыру, кадастрлық деректерді жаңарту, ашықтықты қамтамасыз ету.
- Инфографика арқылы жер пайдалану процесінің негізгі кезеңдерін көрсетуге болады.

2023 жылғы 1 қарашаға өнеркәсіп, көлік, байланыс, ғарыш қызметінің, қорғаныстың, ұлттық қауіпсіздіктің мұқтаждары үшін және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де Жер құрылымы, %

59,6

Өнеркәсіп жерлері

8.0

Теміржол көлігі жерлері

12.3

Автомобиль көлігі жерлері

0,77

Байланыс жерлері

19,3

Басқа ауылшаруашылық емес
кәсіпорындардың жерлері

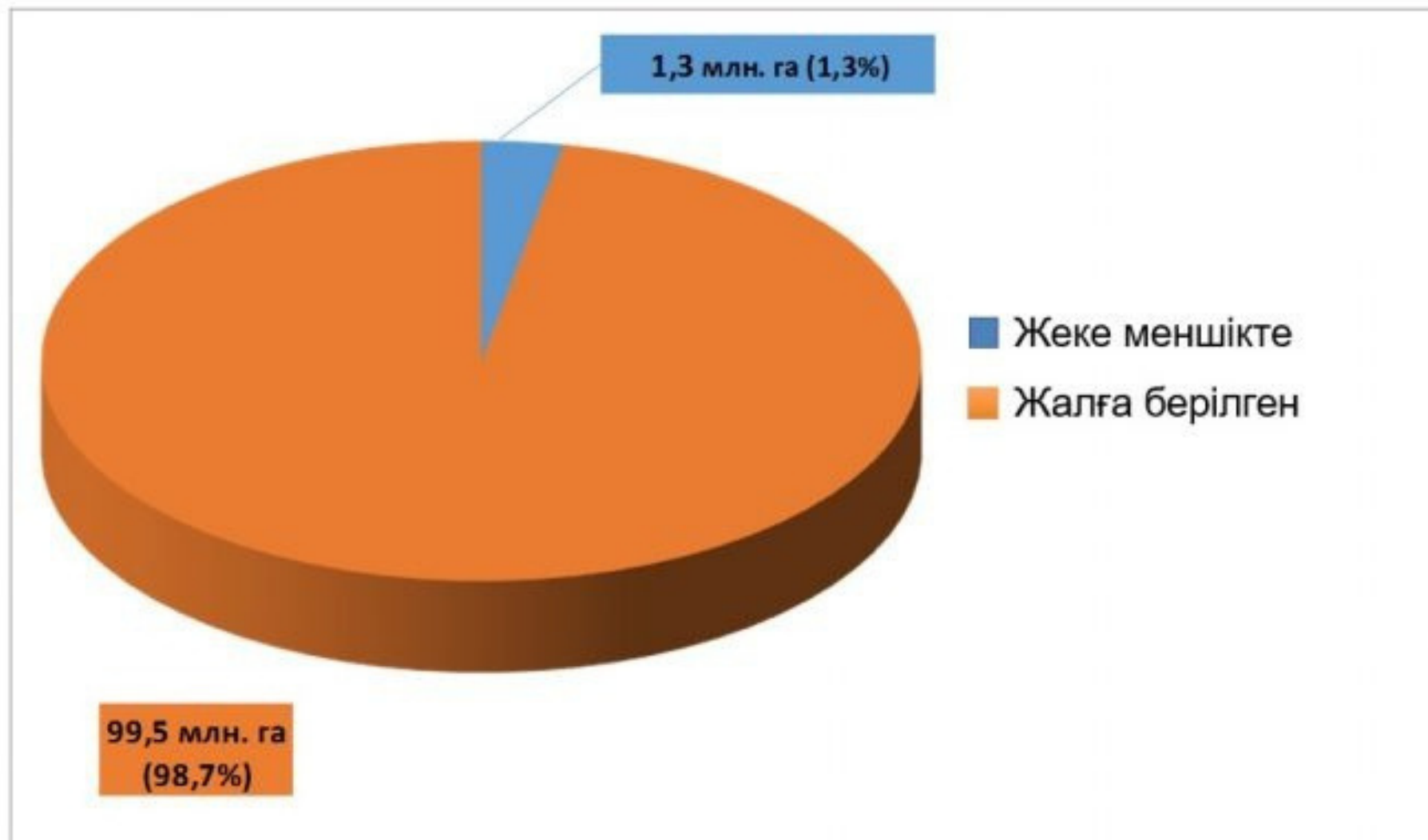
Мемлекеттік және салалық бағдарламалар

Қазақстанда жер ресурстарын басқаруда бірқатар бағдарламалар мен жобалар іске асырылуда:

- Жасыл Қазақстан ұлттық жобасы (2021–2030 жж.) экологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ету, жер деградациясын тоқтату.
- Ауыл – ел бесігі бағдарламасы ауылдық аумақтардағы жер ресурстарын тиімді пайдалану мен инфрақұрылымды дамыту.
- Жер ресурстарын басқару жүйесін цифрландыру жобасы бойынша кадастрлық деректерді автоматтандыру, ашықтықты арттыру.
- Бұл бағдарламалар жер ресурстарын басқарудағы заманауи бағыттарды, жаңа технологияларды және экологиялық-экономикалық талаптарды біріктіреді.

Меншік түрлері бойынша берілген ауылшаруашылық мақсаттағы жерлердің аумағы

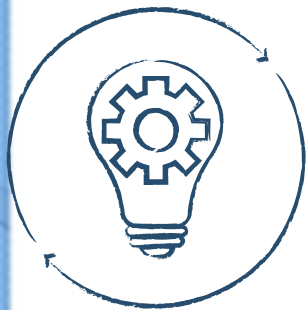
2

Цифрландыру және инновациялар

Жер ресурстарын басқарудағы заманауи әдістер:

- Геоақпараттық жүйелер (ГИС) және спутниктік мониторинг арқылы жердің жай-күйін, бағалау деректерін жинау.
- Электрондық жер кадастры (мысалы, eGov порталы арқылы) деректердің ашықтығын және қолжетімділігін арттырады.
- Жасанды интеллект пен дрон технологияларын қолдану — жерді пайдалану тиімділігін арттыру үшін.
- «Функционалдық құрылымы» көрсетілген диаграмма осы технологияларды жүйелі басқаруға бағыттайды.

Жер ресурстарын басқаруда цифрландыру және инновациялар

XXI ғасырда жер ресурстарын басқарудың тиімділігі ақпараттық технологиялар мен инновациялық тәсілдерге тікелей байланысты.

Қазақстанда бұл бағытта бірнеше маңызды бастамалар жүзеге асырылуда:

1. Геоақпараттық жүйелер (ГАЖ)

- ГАЖ технологиялары жер кадастрын жүргізу, мониторинг, жер пайдалану құрылымын талдау үшін кеңінен қолданылады.
- Спутниктік деректер негізінде жердің эрозияға, ластануға, тұздануға бейімділігі анықталады.

Қорытынды

Жер ресурстарын басқару мемлекеттің экономикалық және экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін стратегиялық маңызды сала.

Қазақстан жағдайында жер ресурстары елдің азық-түлік және экологиялық тұрақтылығының негізі болып табылады.

Нормативті-құқықтық құжаттар, атап айтқанда Жер кодексі, Экологиялық кодекс, мемлекеттік бағдарламалар мен ережелер жер қатынастарының заңдылығын қамтамасыз етеді.

Мемлекеттік органдар мен жергілікті басқару жүйесі бұл бағытта стратегиялық саясат жүргізіп отыр.

Қортынды бақылау сұрақтары

- Жер ресурстарын басқаруды реттейтін негізгі нормативтік-құқықтық актілердің мазмұны мен олардың өзара байланысын түсіндіріңіз.
- Қазақстан Республикасындағы жер қатынастары саласындағы заңнаманың даму бағыттарын және олардың жерді тиімді пайдалану мен қорғауға әсерін талдаңыз.
- Жерді ұтымды пайдалану мен қорғау жөніндегі мемлекеттік және салалық бағдарламалардың мақсаттары мен міндеттерін атаңыз.
- Жер ресурстарын басқарудағы нормативтік-құқықтық құжаттар мен стратегиялық бағдарламалардың өзара ықпалы қандай?
- Халықаралық тәжірибеде қолданылатын жерді ұтымды пайдалану тетіктерінен Қазақстан үшін қандай тиімді әдістерді енгізуге болады?

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

- Қазақстан Республикасының Конституциясы. – 1995 ж.
- Қазақстан Республикасының Жер кодексі. – 2003 ж.
(өзгерістермен және толықтырулармен, 2023 ж.)
- Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. – 2021 ж.
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің №208 қаулысы. – 2011 ж.
– «Жер ресурстарын басқарудың 2011–2015 жылдарға
арналған стратегиясы». – adilet.zan.kz
- «Жасыл Қазақстан» ұлттық жобасы. – ҚР Экология және
табиғи ресурстар министрлігі, 2021–2030 жж.
- «Ауыл – ел бесігі» бағдарламасы. – ҚР Ұлттық экономика
министрлігі, 2019–2027 жж.
- «Мемлекеттік жер кадастрын жүргізу ережесі». – ҚР Ауыл
шаруашылығы министрлігінің бұйрығы.